
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

УДК 81:008

Мочалова Н. С.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Проаналізовано мовний матеріал, використовуваний в навчанні англійської мови з метою формування міжкультурної компетенції. Запропоновано практичні завдання для аналізу мовних одиниць у процесі вивчення лінгвокультурології та формування міжкультурної компетенції на заняттях з англійської мови.

Ключові слова: міжкультурна компетенція, мовний матеріал, лінгвокультурологія.

Зміна орієнтирів навчання іноземної мови в сучасному світі вимагає від викладача і студента нових підходів до викладання, опанування та мотивації у процесі навчання іноземної мови у вищій школі. Практичне оволодіння мовною та здатність ефективно вирішувати побутові, виробничі та наукові питання з її допомогою є основною метою сучасного навчання іноземної мови. В умовах сучасного життя, де молодій людині потрібно переключати коди (switchcodes), переходячи у спілкуванні з представниками різних культур з однієї мови на іншу, мовна освіта не може більше обмежуватись виключно наданням знань про мову. Знання і розуміння культурного підґрунтя, соціально-культурних особливостей представників інших культур виходить на передній план.

Таке складне поняття, як міжкультурна компетенція є центральним явищем в роботах сучасних авторитетних та молодих дослідників (В.В. Воробйов, Г.В. Єлізарова, А.В.Маслова, С.Г. Тер-Мінасова, Н.Н. Трошина, А.В. Хуторський та ін.) Структуру міжкультурної компетенції складають знання, відношення й уміння, а також мовний матеріал, текстовий матеріал і система завдань спрямовану на формування навичок міжкультурного спілкування [1,

260]. Саме питанню відношень присвячена подана стаття, мета якої – розглянути мовний матеріал та прийоми роботи з ним, які спрямовані на навчання відношень до явищ іншомовної культури.

Так як освіта поступово перестає бути суто національною справою, а новітні тенденції в галузі глобалізації освіти стирають кордони якщо не між державами, то між культурами, можемо говорити про глобалізацію освіти. Така глобалізація веде до неминучих глобальних змін у сприйнятті молодими людьми своєї культури у порівнянні з чужою, оцінки її слабких та сильних сторін. У цьому випадку можемо говорити про міжкультурний вимір освіти.

Глобалізація освіти ще більше посилює вимоги до знання іноземної мови, передусім англійської, яка є найбільш універсальною в освітніх закладах різних країн світу. Після кризи політики мультикультуралізму, яку визнали лідери європейських країн, мовне навчання та міжкультурна освіта набуває нового значення. На перший план виходить потреба навчання практичної діяльності не лише у спілкуванні, а й у прийнятті рішень, які впливатимуть на представників інших культур, а відтак – навчання цінностей через навчання мови.

Навчання цінностей іншої культури в процесі вивчення мови народу-носія має важливе значення не лише для кращого розуміння представників інших культур. Усвідомлення себе та своєї культури, позбавлення від упереджень етноцентризму теж є важливою складовою на шляху до глобальної міжкультурної освіти [6, 6]. Тому навчання цінностей в процесі вивчення іноземної мови є і повинно бути інтердисциплінарним. Студенти філологічних спеціальностей отримують знання з історії та культури країни, мова якої вивчається, на заняттях з ряду теоретичних та практичних дисциплін: історія мови, лінгвокраїнознавство, лінгвокультурологія, лексикологія та ін. Особливе місце тут належить лінгвокультурології, яка за своєю природою є пограничною наукою, покликаною відкривати явища культури через явища мови.

Мовним матеріалом, що дає найповніше уявлення про цінності культури англomовного світу та особливості суспільних відносин, є фразеологія англійської мови. Порівняння тематичних груп фразеологізмів англійської та української мови дає багатий матеріал для роздумів та засвоєння

цінностей культури англомовного світу. Для розуміння відмінностей у характері представників українського та англійського народу, слід проаналізувати ключові цінності, спільні для обох етносів.

Наприклад, аналіз та порівняння фразеологічних одиниць з теми "Сім'я" – *безкоровайний син* та *achildoflove* (букв.: дитина кохання) – показує відмінність у поглядах на такі важливі поняття як сім'я, спадок, подружня вірність. Вільне трактування цих цінностей ще в часи, коли народжувалась ця фразеологічна одиниця, показує, наскільки відмінними були й умови, за яких укладались шлюби і народжувались діти, і погляди суспільства на наслідки порушення норм сімейної моралі в наших країнах. Такі відмінності призвели до того, що сучасні українці не так схвально вітають такі звичні для англомовного та європейського світу явища, як гендерна політика, толерантність до альтернативних форм шлюбу та ін.

Маючи в своїй основі християнські цінності, українська та англійська культура засвоїли їх по-різному, що теж відбилось у фразеології. Наприклад, одна з Десяти заповідей стосується ставлення дітей до батьків та вимагає, щоб діти обов'язково шанували своїх батьків. Крім поваги, обов'язки дітей перед батькам включають в себе покірливість, піклування, слухняність батькам, що повністю відбивають українські прислів'я, хоча в більшості з них ці настанови представлені непрямо, імпліцитно або вказано, що неправильні дії підлягають осуду і навіть покаранню: *Батька покинеш – то сам загинеш; Не вмів слухати батька, послухай собачої шкури; Хто батька-матір зневажає, той добра не знає*. Цілеспрямований пошук еквівалентів або відповідників цим прислів'ям в англійській мові показав, що єдиним знаком поваги та шанування в англійській сім'ї вважалось, що *children must be seen, but not heard* (дітей має бути видно, але не чути). Таке трактування сімейних стосунків призводить до значних відмінностей у ставленні до рідних в Україні та англомовному світі. Поглиблення розуміння такого стану речей може бути здійснено при виконанні такого завдання: Які риси національного характеру українців та англійців можна визначити з таких висловлювань: (розм.) *У мене у батька завтра день народження* (пор. нормативне: *У мого батька завтра день*

народження); *tostartafamily, IammarriedbutIhavenofamily?* Які цінності у ставленні до сім'ї у різних народів демонструють ці мовні одиниці?

Порівняння ФО однієї тематичної групи дає цікавий матеріал не тільки про культуру, але й про історію Англії та ставлення англійців до інших народів. Наприклад, завдання: Визначте культурно-історичну інформацію, що характеризує представників британської та української культури, яку можна вилучити з таких ФО: *китайська грамота; itisGreektome* спонукає студентів шукати історичні паралелі в розвитку наших країн, цікавитись міжнародними зв'язками та історією стосунків між державами Європи.

Крім лінгвокультурних, важливими для аналізу є соціокультурні особливості країн англomовного світу та засвоєння їхніх соціокультурних норм. Так, вивчення практичного курсу англійської мови, за незначної кількості аудиторних годин, спрямоване на засвоєння студентами якомога більшої кількості мовних одиниць та тренування їхнього вживання у мовленні. Матеріал, з яким працюють студенти, є в більшості випадків комунікативно спрямованим, але йому бракує соціокультурного компоненту.

Так, практичне дослідження показало, що студенти-першокурсники спеціальності "Прикладна лінгвістика" не володіють соціокультурними знаннями на достатньому рівні, щоб можна було говорити про соціокультурну компетенцію чи її формування. Наприклад, інтонування ввічливих висловлювань є матеріалом, з яким не знайомі першокурсники, і більшість студентів, які справляються із завданнями такого типу, роблять це інтуїтивно, часто помиляючись. Відтак, завдання типу: *Readthedialogue, rewritethefollowingsentences to makethemmore polite:—Hello, canIhelpyou? — Yes, Givemethatcamera* виявляють необізнаність студентів із ключовими правилами поведінки у англomовному суспільстві. У більшості випадків студенти додавали лише слово 'please' в кінці другого висловлювання, не змінюючи його форми на нормативне для поданої ситуації спілкування, і навіть після ознайомлення із правильним варіантом висловлювання в ситуації студенти мали значні труднощі з вибором правильної інтонації висловлювання.

Таким чином, успішне формування міжкультурної компетенції залежить від одночасного розвитку усіх її складових, інтегрованого вивчення мови, поєднання практичних завдань з теоретичною підготовкою не тільки на заняттях з практичних аспектів мови, але й на заняттях з теоретичних дисциплін. Підбір матеріалу та розробка систем вправ і завдань для практичного освоєння мови та формування ряду компетенцій, пов'язаних з нею, особливо на заняттях з фонетики, лексики, граматики англійської мови є важливим завданням, що потребує якнайшвидшого розв'язання.

Література

1. *Елизарова Г.В.* Культура и обучение иностранным языкам / Г.В. Елизарова. — СПб.: КАРО, 2005. — 352с.
2. *Маслова В.А.* Лингвокультурология. Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений / В.А.Маслова. — М.: Издательский центр "Академия", 2001. — 208 с.
3. *Тер-Минасова С.Г.* Язык и межкультурная коммуникация (Учеб. пособие) / С.Г. Тер-Минасова. — М.: Слово/Slovo, 2000. — 624 с.
4. *Трошина Н. Н.* Лингвистический аспект межкультурной коммуникации / Н. Н. Трошина // Лингвистические исследования в конце XX века : сб. обзоров. — М., 2000. — с. 56-68
5. Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Cambridge. — Cambridge University Press, 2001. — 260 p.
6. *Martin, Judith N.* Intercultural communication in contexts / Judith Martin, Thomas Nakayama. — 5th ed. — McGraw-Hill, a business unit of The McGraw-Hill Companies, Inc., New York, NY, 2010. — 560 p.

Mochalova N. S. Practical tasks in linguoculturestudying as a part of intercultural competence development

The article touches upon the process of intercultural competence developing and analyses the material used in teaching English aimed at intercultural competence

development. Several practical tasks for working with language material while studying linguoculturestudyingand working on intercultural competence developing at English-language lessons are suggested.

Key words: *intercultural competence, language material, linguoculturestudying.*